

ЦЭНТРАЛІЗАВАНАЯ СІСТЭМА ДЗЯРЖАЎНЫХ ПУБЛІЧНЫХ БІБЛІЯТЭК Г. МІНСКА

АДЗЕЛ ІНФАРМАЦЫЙНА-БІБЛІЯГРАФІЧНАЙ РАБОТЫ

Да 105-годдзя з дня нараджэння Івана Мележа

бібліяграфічны спіс

Мінск 2025

Прадмова

Іван Паўлавіч Мележ нарадзіўся 8.2.1921 г. у вёсцы Глінішча Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці ў сялянскай сям’і.

Пасля заканчэння сярэдняй школы (1938) працаваў у Хойніцкім райкоме камсамола.

У 1939 г. паступіў у Маскоўскі інстытут гісторыі, філасофіі і літаратуры і з першага курса быў прызваны ў Савецкую армію. Летам 1940 г. удзельнічаў у вызваленні Паўночнай Букавіны. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны на фронце — на Збручы, пад Уманню, Нікалаевым, Сінелькавам, Растовам -на-Доне, Лазавой. У чэрвені 1942 г. пад Растовам цяжка паранены і пасля лячэння ў тбіліскім шпіталі адпраўлены ў тыл.

Жыў у Бугуруслане, потым выкладаў ваенную падрыхтоўку ў Малдаўскім педагагічным інстытуце, а з 1943 г. — у Беларускай дзяржаўнай універсітэце, які знаходзіўся тады на станцыі Сходня ў Падмаскоў’і, дзе вучыўся спачатку завочна на філалагічным факультэце, а затым перайшоў на стацыянар (скончыў у 1945 г. ужо ў Мінску). Пасля вучыўся ў аспірантуры, выкладаў беларускую літаратуру ва ўніверсітэце, працаваў у рэдакцыі часопіса «Полымя», у апарце ЦК КПБ. З 1966 г.— сакратар, а ў 1971—1974 гг. — намеснік старшыні праўлення СП БССР. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1967—1976), быў старшынёй Беларускага камітэта абароны міру, членам Сусветнага Савета Міру. Член СП СССР з 1945 г.

Узнагароджаны двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Народны пісьменнік БССР (1972).

Памёр 9.8.1976 г.

Дэбютаваў у 1939 г. вершамі. Першае выступленне ў друку як празаіка адносіцца да 1943 г. (газета «Бугурусланская правда»). Выдаў зборнікі апавесцей і апавяданняў «У завіруху» (1946), «Гарачы жнівень» (1948), «Заўсёды наперадзе» (нарыс, 1948), «Блізкае і далёкае» (1954), «У гарах дажджы» (1957), «Што ён за чалавек» (апавяданні, апавесці, нарысы, 1961), «Жыццёвыя клопаты» (нарысы, эсэ, крытычныя артыкулы, 1975), «Белыя вішні і яблыні» (1976), «Першая кніга: Дзённікі, сшыткі, з запісных кніжак» (1977). Аўтар рамана «Мінскі напрамак» (1952, дапрацаванае выданне ў 1974), цыкла раманаў «Палеская хроніка» — «Людзі на балоце» (1962), «Подых навальніцы» (1966) і «Завеі, снежань» (1978). У 1969—1971 гг. выйшаў Збор твораў у 6-ці, у 1979—1985 гг. — у 10 тамах.

Напісаў п’есы «Пакуль вы маладыя» (1956, асобнае выданне ў 1958, пастаўлена ў 1957), «Дні нашага нараджэння» (апублікавана і пастаўлена ў 1958), аднаактоўку «Хто прыйшоў уночы» (1959, асобнае выданне ў 1966). Па раманах «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы» Беларускай тэлебачаннем створаны ў 1966 г. спектакль. Беларускай тэатрам імя Янкі Купалы пастаўлены ў 1966 г. спектакль «Людзі на балоце», Гомельскім абласным тэатрам — «Подых навальніцы» (1977), у 1989 г. — «Страсці эпохі» (паводле рамана «Завеі, снежань»).

Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1962) за раман «Людзі на балоце», Ленінскай прэміі (1972) за раманы «Людзі на балоце» і «Подых навальніцы», Дзяржаўнай прэміі БССР (1976) за кнігу крытычных нарысаў, артыкулаў «Жыццёвыя клопаты» (пасмяротна).

[Змест](#)
[Творы І. Мележа](#)
[Творы І. Мележа ў зборніках](#)
[Жыццёвы і творчы шлях пісьменніка](#)

Творы І. Мележа

Мележ, І. Людзі на балоце : з "Палескай хронікі" / Іван Мележ. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2020. — 373, [2] с. — (Напісанае застаецца = Scripta manent).

Мележ, І. Людзі на балоце : [раман] / Іван Мележ. — Мінск : Папуры, 2021. — 587, [2] с. — (Мая беларуская кніга).

Мележ, І. Людзі на балоце : раман : [12+] / Іван Мележ. — Мінск : Папуры, 2021. — 397, [2] с.

Мележ, І. Людзі на балоце : раман / Іван Мележ. — Мінск : Папуры, печ. 2022 (макет 2023). — 397, [2] с

Мележ, І. Людзі на болоте : роман из "Полесской хроники" : [перевод с белорусского] / Иван Мележ. — Минск : Мастацкая літаратура, 2023. — 509, [2] с.

Мележ, І. Подых навальніцы : раман / Іван Мележ. — Мінск : Папуры, 2023. — 511 с.

Мележ, І. Творы / Іван Мележ. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2023. — 532, [2] с.

[змест](#)

Творы І. Мележа ў зборніках

Аб роднай прыродзе : паэзія і проза / [укладанне В. Шніпа]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2017. — 237, [1] с.

Апавяданні І. Мележа "Белья вішні і яблыні" на с. 22—23, "Можга — праб'ецца" на с. 24—25.

Ад шчырага сэрца : падарунак любай маме / [укладальнік А. Бадак]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2016. — 254, [1] с.

Апавяданне "На скрыжаванні" на с. 191—199.

Асноўныя творы беларускай літаратуры ў кароткім перакладзе для школьнікаў / [падрыхтоўка тэкстаў: А. Века, А. Высоцкая, Ю. Куляшова і інш.]. — Мінск : Саврем. літэратар, 2003. — 128 с.

З трылогіі "Палескай хронікі Івана Мележа раман "Людзі на балоце" на с. 37—62, "Подых навальніцы" на с. 68—90.

Вераснёвыя ночы : 25 апавяданняў пра каханне / [укладанне Алеся Бадака]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2020. — 396, [2] с.

Апавяданне І. Мележа "Спатканне за горадам" на с. 68—87.

Раяль з адламаным вечкам : [апавяданні / укладальніца А. Спрычан]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2024. — 374, [1] с. — (Бібліятэка выбраных твораў).
Апавяданні І. Мележа на с. 122—198.

Раяль з адламаным вечкам : [апавяданні / укладальніца А. Спрычан]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2016. — 524, [2] с. — (Бібліятэка выбраных твораў).
Апавяданні І. Мележа на с. 219—295.

Священная война : хроника ратных дней / [составитель В. И. Лаптенюк]. — Минск : Книга, 2005. — 461, [1] с.
Дзённікі І. Мележа на с. 11—188.

Спатканне за горадам : [аповесць, прыпавесць, апавяданні, п'есы / укладальніца А. Спрычан]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2019. — 398, [1] с. — (Бібліятэка выбраных твораў).
Апавяданні І. Мележа “Памылка” на с. 301—307, “Спатканне за горадам” на с. 307—324, “У гарах дажджы” на с. 325—343, “Здарэнне” на с. 343—350, “Канец размовы” на с. 351—362, “Адна” на с. 362—381, “Перад навальніцай” на с. 381—389, “Павел прыехаў” на с. 349—398.

Хлопцы самай вялікай вайны : 25 апавяданняў пра Вялікую Айчынную вайну / [укладальнік А. Бадак]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2022. — 341, [2] с.
Апавяданні І. Мележа “У завіруху” на с. 93—102, “Канец размовы” на с. 104—117.

[змест](#)

Жыццёвы і творчы шлях пісьменніка

Гніламёдаў, Уладзімір Васільевіч. Іван Мележ : нарыс жыцця і творчасці : [для старэйшага школьнага ўзросту]. — Мінск : Народная асвета, 1984. — 128 с.

Куляшоў, Фёдар Іванавіч. Іван Мележ : літаратурная біяграфія / Фёдар Куляшоў. — Мінск : Беларусь, 1968. — 179 с.

Ляшук, В. Я. Іван Мележ у школе : дапаможнік для настаўніка / В. Я. Ляшук. — Мінск : Народная асвета, 1981. — 126 с.

Ляшук, Вера Якаўлеўна. Іван Мележ у школе : вывучэнне творчасці пісьменніка : дапаможнік для настаўнікаў агульнаадукацыйных устаноў / В. Я. Ляшук. — Мінск : Аверсэв, 2005. — 191 с.

Мележ, Іван // Беларуская Савецкая Энцыклапедыя : [у 12 т.] / рэдкал.: П. У. Броўка (галоўны рэдактар) [і інш.]. — Мінск, 1970. — Т. 7. — С. 133.

Мележ Іван // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (галоўны рэдактар) [і інш.]. — Мінск, 2000. — Т. 10. — С. 271—272.

Мележ, Иван // Беларускія пісьменнікі (1917—1990) : даведнік / [складальнік А. К. Гардзіцкі ; навуковы рэдактар А. Л. Верабей]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 1994. — С. 379—380.

Мележ Иван // Беларусь: энцыклапедычны даведнік / рэдкал.: Б.І. Сачанка (галоўны рэдактар) [і інш.]. — Мінск: Беларуская энцыклапедыя, 1995. — С. 474—475.

Мележ Иван // Гарады і вёскі Беларусі : энцыклапедыя / [рэдакцыйная калегія: Г. П. Пашкоў і інш.]. — Мінск : Беларуская Энцыклапедыя. Т. 2, кн.2. — 2005. — С. 427.

Мележ, Иван Пясняр Палесся : успаміны, артыкулы, эсэ / [укладанне М. Мятліцкага]. — Мінск : Мастацкая літаратура, 2021. — 350, [1] с.

Мележ Иван // Регионы Беларуси: энциклопедия : в 7 т. / [редкол.: Т. В. Белова (главный редактор) и др.]. — Минск, 2013. — Т. 3: в 2 кн., кн. 2. — С. 41.

Мележ, Иван // Республика Беларусь : энциклопедия: [в 6 т.] / редкол.: Г. П. Пашков (главный редактор [и др.]. — Минск : Беларуская Энцыклапедыя, 2007. — Т. 4. — С. 707.

[змест](#)

****

Овсепьян, И. Песняр Полесья / Ирина Овсепьян // СБ. Беларусь сегодня. — 2026. — 7 февр. — С. 18—19.

К 105-летію со дня рождzenia Ивана Мележа.

Ламака, Н. Раман Івана Мележа "Людзі на балоце": каханне і драматычны лёс Ганны Чарнушкі : (урок у 10-м класе) / Н. Д. Ламака // Беларуская мова і літаратура. Серыя "У дапамогу педагогу". — 2023. — № 3. — С. 37—42.

Берлеж, М. Прызнанне ў Паднябеснай: Іван Мележ і Кітай / Мікола Берлеж // Літаратура і мастацтва. — 2023. — 16 чэрв. — С. 14.

Берлеж, М. Іван Мележ: "... Разумна распарадзіцца сіламі і часам, адведзеным жыццём" / Мікола Берлеж, Вячаслаў Селяменеў // Маладосць.— 2023. — № 6. — С. 109—112.

Аксянюк, І. Нетрадыцыйны падыход да раскрыцця псіхалогіі заможных сялян у рамане "Людзі на балоце" Івана Мележа : урок беларускай літаратуры (X клас) / Ірына Аксянюк // Роднае слова. — 2021. — № 2. — С. 61—63.

Навумчык, М. Іван Мележ. Раман "Людзі на балоце" : тэставое заданне (X клас) / Мікалай Навумчык // Роднае слова. — 2021. — № 2. — С. 64—69.

Навумчык, М. Іван Мележ. "Першы іней" (урывак з рамана "Подых навальніцы") : (урок у 6-м класе) / М. І. Навумчык // Беларуская мова і літаратура. Серыя "У дапамогу педагогу". — 2021. — № 2. — С. 3—5.

Матузава, Т. Вяселле Ганны Чарнушкі: інсцэніроўка па матывах рамана І. Мележа "Людзі на балоце" : (9-11 класы) / Т. В. Матузава, М. В. Бардзюкова // Беларуская мова і літаратура. Серыя "У дапамогу педагогу". — 2021. — № 5. — С. 52—55.

Бароўка, В. Аксіялагічны патэнцыял рамана "Людзі на балоце" Івана Мележа / Ванда Бароўка // Роднае слова. — 2021. — № 2. — С. 7—10.

[змест](#)